

פניני דעת

גליון לעמלי התורה ונושאי דגלה בעיה"ק טבריה ת"ו

גליון מס' 77

פרשת 'ויקרא'

ג' ניסן ה'תש"פ

77

השבוע בגליון:

איזוהי עבודה שבלב

דעת ומחשבה - עמ' 1

בצל מגיפת ה'קורונה'

מאמר ודעת - עמ' 2

חיוב 'הסגר' ויציאה לרה"ר בצל

ה'קורונה' והמסתעף

עיון ודעת - עמ' 3-4-5

מה יעשה מי שבידך בטעות על

הגעלת כלים?

זווית הלכתית - עמ' 5

מפרשי הטור חלק ב'

ארזי הלבנון - עמ' 6

שבת שלום

ומבורך

דעת ומחשבה

איזוהי עבודה שלב

בשבת זו מתחילים אנו את הספר השלישי מתוך חמשת חומשי התורה הנקרא בשם "ויקרא". אשר חלק ניכר ממנו עוסק בהרחבה בדיני הקורבנות הן של היחיד והן של הציבור.

קרוב מלשון התקרבות, אדם שהתרחק מן בוראו ע"י שלא שמר את רצונו וגרם להתרחקותו, ניתן לו אפשרות לחזור לצור מחצבתו ע"י השתדלותו בהבאת קרבנו. ואז בראותו את כל אשר נעשה באותה בהמה תמימה ומצייר במחשבתו שכל זה צריך היה להעשות לנשמתו החוטאת אזי יעלו בליבו הרהורי תשובה וישוב אל ה' וירחמהו ואל אלוהיו כי ירבה לסלוח. אך מיום שגלינו מארצנו ונתרחקנו מעל אדמתנו ואין לנו - לא כהן ולא

מזבח לא קרבן ולא ריח ניחוח, תקנו לנו חז"ל תחת קרבנות את התפילה לרוכב ערבות. אך הבה ונתבונן נא מעט על צורת משקל נגד הבאת הקרבנות, הרי יודעים אנו כמה היה הדקדוק על כל פרט ופרט אם במחשבה ואם במעשה בהבאת הקרבן, אשר כל מחשבה זרה פוסלת בו ועוד כהנה וכהנה דקדוקים והידורים שונים, האם תפלתנו לפחות מתקרבת לאותה רמה נפלאה ונעלה. על שלשה דברים העולם עומד אחד מהם עמוד העבודה וע"ז אמרו חז"ל "ולעבדו בכל לבבכם" איזוהי עבודה שבלב זו תפלה. אכן, עבודה זו הרי היא כהבאת קרבן ועבודת חיינו היא להביא את תפילתנו לאותה רמה רוחנית נשגבה ונעלה אשר התבטאה בהבאת הקרבנות. א"כ מה נואלו אפוא האנשים אשר במעט תשומת לב בזמן התפילה יכולים היו לכוון עצמם עם העולם כולו כמקדש ה' וכמזבחותיו, ותחת זאת מפנים לבם להרהורי שטות והבל בעת התפלה, זוהי עצת היצר היודע את גודל מעלת התפלה בכוונה, ועל כן הוא צד את הלב בפיתויי סרק, והתוצאה: הלב שבוי בקסמי השווא של היצר הרע, ומילות התפילה יוצאות מבין השפתיים הנעות במהירות בלי תשומת לב וללא ריכוז המחשבה.

כאשר אדם בא להתפלל - אומרים חז"ל - באים כנגדו מלאכי השרת ומברכים אותו, גם הקב"ה מברכו ממקומו, אם נצייר לעצמנו את התכונה בפמליא של מעלה הרוגשת מסביב לעבודתנו שבלב, כאשר הקב"ה בכבודו ובעצמו שולח לנו את ברכתו, ומלאכיו גבורי כח עושי דברו עומדים ומתפעלים, ומצטרפים לברכתו של הבורא את עמו, אזי תפלתנו תקבל צורה אחרת לגמרי. ועתה נשכיל גם להבין מה גודל הבושה והכלימה שצריכים לכסות את פני האדם שמופיע בבית ה' להתפלל - ולבו בל עמו. הכל מצפים בשמים לקרבן לריח ניחוח - ואילו הוא מפנה לבו לדברים בטלים ולהבלי עניונו, אין כאן לא טעם ולא ריח, אין עבודה ואין תפילה אלו הם רק פטפוטי דברים, אותיות מקוטעות, כדיבור מתוך שינה. דברים כדרכנות אלו משמיענו המשגיח הגאון רבי ליב חסמן זצ"ל בעל "אור יהל" אשר פותחים בפנינו צוהר של טוהר לעולמה של תפילה כדי שנתחזק בדבר זה העומד ברומו של עולם, אשר ככל שדשים אנו בו כך גובר עלינו כח ההרגל.

זהו הפתרון למגיפת הקורונה, השבוע פנתה אחת מבנותיו של מרן הגר"ח קנייבסקי אליו בשאלה: 'חופ' מתפילה מה עוד צריך לעשות כדי שהסיפור הזה יהיה כבר מאחרינו?' השיב לה מרן: 'חופ' מתפילה? לא יכול להיות יותר מתפילה!...' ויה"ר מלפני שוכן מעונה שתתקבל לפניו התפילה ותהיה כקרבן עולה תמימה, יסיר ממנו כל נגף ומחלה, ונקבל פני משיחנו במהרה.

שבת שלום ומבורך!

בצל מגיפת הקורונה

הפרשה פותחת במילים: **"ויקרא אל משה"** (א', א') כותב בעל הטורים: א' זעירא משום שמה רצה לכתוב ויקר, כעין מקרה וה' אמר לו לכתוב גם אלף וכתבה קטנה, ומזה לומדים דאין מקרה בעולם אלא כל מה שקורה הכל מהשגחת בורא העולם על ברואי.

בסיפורים רבים מצינו הצצה להשגחה פרטית של השי"ת ושאין מקרה בעולם. סיפר ת"ח א': הורי ז"ל זכו לארח לסעודת שבת בביתם את אחד מגדולי ראשי הישיבות בדור הקודם, מגאוני התקופה הנודעים, ששהה בביקור בלונדון. גאון זה סבל ממחלת הסוכר ל"ע, ומשום כל עיסוקיו בביקורו באנגליה - כנראה לא טופל חוליו כדבעי ולא היתה עליו את ההשגחה הנחוצה. כך, באמצע סעודת שבת, החל להחזיר באחת, לפתע צנח ראשו מטה בעילפון.

הורי, אנשים תמימים ופשוטים, החלו מאבדים עשתונותיהם; כל מקרה כזה מבהיל עד לאימה, ק"ן כאשר מדובר כאן באחד מגדולי הדור - הרי שהמבוכה והבהלה נוראים שבעתיים. בעוד אבא רץ לכאן ולשם, ואמא אצה להביא ספל מים - נשמעת לפתע דפיקה בדלת. בפתח, היה לא אחר מאשר ד"ר רוזנברג הנודע. "רוץ קדימה", היתה הקריאה הסטרית, "הוא מעולף, הוא התמוטט לפתע".

ד"ר רוזנברג הכיר את הענין מקרוב מאד, עשה את שצריך היה להיעשות והשיב את הרב להכרתו, תוך שהוא מייצב את מצבו מיידית. תוך שעה כבר היה הרב יישוב בראש השולחן, חלוש אך נינוח, ניכר כי שב לעצמו אט אט. היה זה הרגע המתאים לשאול את ד"ר רוזנברג על נס בואו ברגע הנכון: "מי שלחך לכאן? מדוע באת לפתע?"

הד"ר, שאף הוא היה המום מכך שהגיע בדיוק בעיתוי הקריטי, סיפר לפי תומו כי תיכנן להגיע לבקר את הרב אחר סיום סעודת השבת בביתו - כמקובל. תוך כדי סעודה חש לפתע דחף עז להיות כבר אצל הרב. עוד בטרם טעם מהמנה האמצעית כבר החל בהכנות לברכת המזון. בני ביתו ראו ותמהו, הפצירו בו כי יאכל את המנה, הרי עדיין לא הוגשה המנה האחרונה, ובכלל מה המהירות הזאת - וכי הרב יברח? הד"ר לא שת ליבו לכל דבריהם, סיים בחופזה מבוהלת את ברכת המזון ועשה את הדרך עד לבית הרב בריצה מהירה.

ההלם היה גדול, סיפורו הפלאי של הד"ר הדהים את הורי ז"ל עד עמקי נשמתם, נס גלוי התחולל לנגד עיניהם. לפתע פנה הרב, שעבורו עורר הקב"ה את הדחף בלב הד"ר, וקרא לעבר הורי: "מה לכם נדהמים? היפלא מה' דבר? אספר לכם סיפור שאירע עם אחד מתלמידי ישיבתי, וראו נא מה גדול כוחה של ההשגחה: "בחור מסויים מבין תלמידי הישיבה, חולני וידוע מכאוב ל"ע, שוב חש שלא בטוב, התמוטט ברוב חולשה ונפל ארצה בביתו, אלא שאיש לא היה בבית בשעה זו. בתת הכרתו ידע כי אם לא יעזור לעצמו עתה - איש לא יעזור לו, משום כך גלגל את עצמו לעבר מכשיר הטלפון, שמט את המכשיר ארצה וחייג בחוסר אונים את המספר של הרופא האישי שלו, בתקווה להזעיקו בדחיפות. ברוב טשטושו לא שמ לב שחייג מספר שגוי, לא אל בית הרופא התקשר בזאת כי אם אל בית פרטי.

"הלו?", בהתאמץ קולו החלוש אל השפופרת, "זה ביתו של דוקטור סטייל?" "טעות", ענה קול המום מהעבר השני של הקו, "לא. זה לא ביתו של ד"ר סטייל. אבל בדיוק עכשיו הוא כאן בביקור - - -". מבינים אתם את גודל ההשגחה, הלא לו היה מתקשר לביתו של הד"ר לא היה מוצאו, ומשצים כינוהו שהטל' יגיע עד אלי.

סיפור נוסף סיפרה אשה אחת: הימים, ימי שלהי שנה. בין עיסוקי סוף שנה - נוהגת אני מידי שנה להתקשר אל כל אחת מן המחוננות שלי, לאחל שנה טובה ומאושרת, ולהתברך בין השאר בנחת ושמחות מן הצאצאים המשותפים. בפנקס הטלפון שלי מופיע מספרה של מחותנתי הגב' צוייבל ליד שמה של מחותנתי הנוספת: גב' צורינבוים. שם המשפחה של שתיהם פותח באות צ'. ובכן, עושה אני את החיוג לגב' צוייבל בחגיגות רבה: לא כל יום מתקשרים למחותנים, לא כל יום ערב ראש השנה. צלצול טלפון, ועוד אחד, ועוד אחד. אולי עכשיו בביתה הנכדים שלי, בני בתי לבית צוייבל.

מישהו ענה שם: הלו, הלו, הלו? דממה מעבר לקו. "הלו, צוייבל?". דממה מוזרה, עמדתי לנתק, אלא שנשמע קול משם: "הלו?". ניסיתי את מזלי: גב' צוייבל? שלום לך, כאן המחוננת'סטע...". צעקתי, זכרתי שבתי ספרה לי כי החמות אינה שומעת טובה לאחרונה, אבל שלא אספר. נו, וכי אני מספרת? רק זה חסר לי...

"מחותנת'סטע, זה לא צוייבל", נאנק הקול מעבר לקו, "זו עלקא צורינבוים". הסמקתי. מחותנתי גב' צורינבוים, אלמנה המתגוררת לבד. טעיתי והתקשרתי אליה, אף אם אמש שוחחנו שעה ושלושת רבעי. לא נעים. גם הקול שלה עכשיו כזה, כאילו עכשיו התעוררה. בטרם פתחתי את התנצלויותי, קטע אותי קולה החנוק: "איני חשה בטוב, זקוקה לאמבולנס דחוף, קוצר נשימה...".

רק לאחר שבועיים, כאשר חזרה הגב' צורינבוים הביתה בריאה ב"ה ושלמה, ידעתי כי שלחו אותי משמים להצילה. "לא הצלחתי להיזכר איך מתקשרים ל"הצלחה", סיפרה לי אלף פעמים לאחר מכן, "פתאום התקשרת בטעות...". ..טעויות. "אין מקרה בעולם הכל בהשגחת בורא העולם על בראויו". השגחת השי"ת על בראויו, הביאה לפתחנו את הקורונה, וודאי בהכרה כי הכל מאת ה' יתברך, נתחזק ויגאלנו ויצילנו מכל צרה וצוקה, ומכל נגע ומחלה.

הרב יוסף ישראל כהן
ראש כולל 'יוסף חיים'

חיוב 'הסגר' ויציאה לרה"ר בצל ה'קורונה'

הנה ישנו דין דאורייתא במצוות עשה ולא תעשה - לשמור על הבריאות, וכשיש דבר אם היא ב'עיר מסוימת' טוב לברוח מהעיר, ואם היא לא במקום מסויים אלא מהלכת בכל הסביבה ישנו חיוב להשאר במקום ולהסגר בתוך הבית.

מקור הדברים בגמ' ב"ק (ס ע"ב) "תנו רבנן דבר בעיר כנס רגליך, שנאמר ואתם לא תצאו איש מפתח ביתו עד בקר, ואומר: לך עמי בא בחדריך וסגור דלתך בעדך", ופירש המהרש"א דיש להכנס בבתיים ולא לצאת.

ואמנם כתב מן הבא"ח דיש להזהר לא להיות בפחד ובבעתה בשמעו מקרים ממקרים שונים ומשונים, וכתב שם בדרך משל ומליצה כי מלאך המות אמר לאדם אחד כי רוצה להרוג חמשה אלף, ולבסוף מתו חמש עשרה אלף, ואמר חמשה אלף הרגתי, ועשרה אלף מתו בפחד. והנפק"מ מדבריו שאין לשמוע בריבוי עדכונים על מספר החולים, ולהיות בלחץ, כי זה עצמו מזיק, וכן כתב גם הגאון רעק"א במכתבו להרחיק כל דאגה ועצבון.

אמנם לגבי שמירת הבריאות כתב בשו"ע (חושן משפט - סימן תכ"ז סעיפים ח"ו) "וכן כל מכשול שיש בו סכנת נפשות, מצות עשה להסירו ולהשמר ממנו ולהיזהר בדבר יפה, שנאמר: השמר לך ושמור נפשך (דברים ד', ט'). ואם לא הסירו והניח המכשולות המביאים לידי סכנה ביטל מצות עשה ועבר בלא תשים דמים (דברים ד', ט'). ובסעיף ט' ציין השו"ע ליו"ד בסיומן קט"ז לפרטי דינים האסורים משום 'סכנת נפשות', ושם מבואר בסעיף ה' דין 'דבר בעיר' דאם יכול לברוח לעיר שאין בה דבר יבחר, ואם לאו ייסגר בביתו. והוסיף שם "וכל אלו הדברים הם משום סכנה, ושומר נפשו ירחק מהם ואסור לסמוך אגס או לסכן נפשו בכל כיוצא בזה" ובסעיף י' "כל העובר על דברים אלו וכיוצא בהם, ואמר: הריני מסכן בעצמי ומה לאחרים עלי בכך, או: איני מקפיד בכך, מכין אותו מכת מרדות, והנזהר מהם עליו תבוא ברכת טוב".

דרך התמודדות גדולי הדורות בעתות מגפה?

מקרים רבים בהיסטוריה של עם ישראל שהתמודדו עם 'דבר' - ועמדה להם הוראה זו.
בספר 'יסוד המעלה' לר"א סורסקי מתאר - את מה שאירע בשנת תקמ"ו מפורים ועד כמה ימים מחדש אייר בטבריה התפרצה מגיפת החולירע - והגאון רמ"מ מויטבסק יעץ לשומעי לקחו להסתגר, ולא לנוס לערים אחרות, כי גם שם מצוי הדבר וכמעט כל מי שעשה כן שרד בחיים, הם התפללו במנין מצומצם של עשרה או קצת יותר בביתו.

בספר אגרות רעק"א (אגרת ע"א משנת תקצ"א) במכתבו להגאון ר"א גוטמכר מבוארת דרך ההתמודדות של רעק"א עם המגיפה, מנין מצומצם של לא יותר מט"ו איש. הוראות של היגינה, אכילה נכונה, אורור הבית, ולא לפחד ועוד. והוא שלח זאת לשלטונות, וקבל 'פרס גדול' על כך מהמלך. וישנו ג"כ קמיע שמעתיק הגאון רעק"א בתקופה זו.

בשנת תרכ"ה - בירושלים היה הרג של מגפת החולירע ומאה אנשים מתו בלילה אחד, והפחה (מושל העיר) ברח ליפו. כל השווקים והרחובות נעזבו לנפשם, החנויות נסגרו, כל אנשי השררה ברחו וכל הקונסולים, בסופו של ענין היה מות של 1500 מוסלמים, 800 נוצרים, 9000 יהודים. (כך פורסם בקובץ מחניים).

בבגדאד בתקופת רבינו הבא"ח בשנת תרמ"ט היה ג"כ מגיפה ובה נפטר רבו של רבינו הבא"ח מרן הגה"ק רבי עבדאללה סומך זלה"ה, והיה עסק גדול על קבורתו, היכן לקברו, ונמצא שלם בגופו כאילו הוא ישן ובשרו לא נרקב שער ראשו לא התחרך ותכריכין לא בלו.

האם המצב המצוי היום מוגדר כ'דבר'?

במשנה במסכת תענית דף יט ע"א איתא "איזהו דבר? עיר המוציאה חמש מאות רגלי ויצאו ממנה שלשה מתים בשלשה ימים זה אחר זה הרי זה דבר, פחות מכאן אין זה דבר". מתבאר מדברי הגמ' שגדר 'דבר' שצריך לברוח הימנו, ולהכנס לתוך הבית עד יעבור זעם, הוא דווקא אם בתוך עיר של חמש מאות, יש מוות כל יום במשך שלשה ימים ברצף.

השאלה היא האם בערים גדולות יותר הדין הוא שונה והכל הולך לפי אחוזים, או לפי 'עיר'. ובה מצאנו מחלוקת בין תלמוד בבלי לירושלמי, הגמ' (תענית כא ע"א) תנו רבנן עיר המוציאה חמש מאות ואלף רגלי, כגון כפר עכו ויצאו הימנה - תשעה מתים בשלשה ימים זה אחר זה הרי זה דבר, ביום אחד או בארבעה ימים אין זה דבר. ועיר המוציאה חמש מאות רגלי כגון כפר עמיק ויצאו ממנה שלשה מתים בשלשה ימים זה אחר זה הרי זה דבר ביום אחד או בארבעה ימים אין זה דבר, דרוקרת עיר המוציאה חמש מאות רגלי הוה ויצאו ממנה שלשה מתים ביום אחד גזר רב נחמן בר רב חסדא תעניתא אמר רב נחמן בר יצחק כמאן כרבי מאיר דאמר ריחק נגיחותיו חייב קירב נגיחותיו לא כל שכן". בתלמוד בבלי מבואר דהכל משתנה לפי היחס בין כמות המות לכמות האוכלוסיה.

אמנם הירושלמי (פ"ג ה"ה טו ע"א) מבואר דהמקור הוא מהקללות דמשנה תורה "אמר רבי לוי כתיב ידבק יי' בך את הדבר לאשה הזאת שהוא מדבקת שלשה ככרים זה אחר זה זה" - דהיינו דגדר 'דבר' הוא בשלושה שזהו גדר 'דיבוק'. ושם שואלת הגמ' "הא עבידא, אינו יותר מיכן צריכה שיעור אחר? נישמענינה מן הדא, אפילו עיר גדולה כאנטוכיא ויצאו ממנה שלשה מתים בשלשה ימים זה אחר זה הדא אמרה יותר מיכן צריכה שיעור אחר".

המשך בעמ' 4

המשך מעמ' 3

מבואר שלדעת הירושלמי דאפילו עיר גדולה כאנטוכיא ומרובה באוכלוסין היא נדונת ע"פ שלושה כדן עיר שיש בה חמש מאות רגלי, ודין מקום קטן כדן מקום גדול. וכנראה דגדר הדברים אליבא דהירושלמי דאם רואים שמתים מ'דבר' ג' אנשים, זה מראה על 'דיבוק' - דהיינו שסוג המחלה הוא 'מדבק' - ונכלל בתוך גדר 'דבר'. **ובשו"ע** (סי' תקע"ו ב') "איזהו דבר, עיר שיש בה ת"ק רגלי ויצאו ממנה שלשה מתים בשלשה ימים זה אחר זה, הרי זה דבר. יצאו ביום א' או בד' ימים, אין זה דבר. היו בה אלף ויצאו ממנו ששה מתים בג' ימים זה אחר זה, הרי זה דבר. יצאו ביום אחד או בארבעה ימים, אין זה דבר; וכן לפי חשבון זה". והנה ב"ה בארץ ישראל לא מת כי אם אדם אחד, וכ"ש לא ג' מתים בג' ימים, ורואים מכאן דאין המצב נקרא 'דבר' ע"פ ההלכה, ולא מגפה דבעינן להתכנס בבתיים.

האם מכיון שבמדינות אחרות ייתכן דיש הגדרת 'דבר'

זה מגדיר גם את כל המקומות בהם מסתובב הנגיף כ'דבר'?

השאלה היא האם כיון שבמדינות אחרות ישנם נתונים חריפים הרבה יותר (אנו בתאריך כ"ב אדר תש"פ ולפי המתפרסם באיטליה 475 מתים ביום אחד, 4207 חולים. ובאופן כללי בשבועות האחרונים 2900 מתים, וחולים 37000, שיעור תמותה של 7.9 אחוז מתוך החולים) - האם יש לחוש שיתפשט כאן או דלמא דכל מקום נדון לעצמו. הנה מצאנו בזה נדון בגמ' תענית "אמרו ליה לשמואל איכא מותנא בי חוזאי (עיר רחוקה ממקומו) גזר תעניתא, שאני התם כיון דאיכא שיירתא דלווי ואתיא בהדיה (רש"י שיירתא דאזלי מבי חוזאי לנהרדעא: מתלוה ונא עמהן) וכן נפסק בשו"ע "היה דבר במדינה, ושיירות הולכות ובאות ממנה למדינה אחרת, שתיהן מתענות אע"פ שהן רחוקות זו מזו". אם כן אם יש תחבורה ממדינה למדינה שבה יש גדר של 'דבר' אפי' אם יש מרחק מאד גדול - הדבר יכול לבוא מכאן לכאן ונחשב ל'דבר'. ועפ"ז יש לדון האם כיון דה'קורונה' הגיעה ממדינות אחרות שבהם יש גדר 'דבר' ייתכן דחשיב כ'שיירות מצויות' שהביאו עמם את הדבר. אולם נראה דאם היה ממשיכה התחבורה והקשר בין המדינות להיות כסדרה - היה דין 'דבר' על ארצנו גם כן, אבל כיון שאסרו את המעבר בין גבולות המדינות הרי שנעצרה המגפה. וכעת צריך לדון את המקום כדבר בפנ"ע ולא כחלק מן העולם כולו.

אולם יש מקום לומר דכיון שבאותם מדינות שבהם החל הנגיף להתפשט - הדבר מכה, הרי שיש בכוחו הפוטנציאלי להביא לנגף, והגיע ההתפשטות לכאן חשיב 'דבר' דכל מה שאמר שמואל 'שיירות מצויות' הוא קודם שהחל ההתפשטות כאן. וכן יש משמעות בשו"ת הרשב"ש.

האם הנתון המחלק בין צעירים לבין מבוגרים מגיל ששים ומעלה

הוא משמעותי מבחינה הלכתית להגדרת 'דבר'?

בתלמוד ירושלמי מבואר דדבר הוא דווקא אם הוא פוגע ב'בחורים אבל לא זקנים', וזקנה לפי המבואר במשנה (אבות ה', כא') הוא בגיל ששים. וכן נפסק בשו"ע "ואין הנשים והקטנים וזקנים ששבתו ממלאכה בכלל מנין אנשי המדינה לענין זה". הרי שגם נתון זה משמעותי מבחינה הלכתית ואין ה'קורונה' נקראת 'דבר' מבחינה הלכתית. אולם אנשים מבוגרים שהם 'בסיכון' בודאי עליהם לנהוג בזה כמו 'דבר' לכל דבר. ובצעירים יש להזהיר ולהשמר שלא ידביקו הזקנים ויסקנו אותם.

האם יש מקום לומר 'תורה מגנא ומצלא'?

שאלה:

האם בהליכה לבתי כנסיות ובתי מדרשות יש לומר דתורה מגנא ומצלא, או דכיון דשכיח היזקא לא אמרינן כן? מרן הגר"ח קנייבסקי שליט"א אסר ללכת למקואות גברים, וכן חייב להשאר בבידוד, אמנם דוח בכל כוחו שלא ייסגרו מקומות תורה. ונראה מקורו טהור מהגמרא (כתובות דף עז ע"ב) "מכריז רבי יוחנן הזהירו מזבובי של בעלי ראתן (מחלת קשה ביותר ומדבקת, ועוברת מאחד לשני ע"י הזבובים), רבי זירא לא הוה יתיב בזיקיה (ברוח היוצא מפיו של בעלי ראתן) רבי אלעזר לא עייל באהליה (לא היה נכנס בביתו), רבי אמי ורבי אסי לא הוו אכלי מביעי דההיא מבואה (לא נגעו בכל אוכל הנמצא באותו מבוי של בעלי ראתן) רבי יהושע בן לוי מיכרך בהו ועסיק בתורה אמר אילת אהבים ויעלת חן אם חן מעלה על לומדיה אגוני לא מגנא", והר"י הביא מאמר זה להלכה בחיוב ההרחקה ממחלה מדבקת, וגם דברי ריב"ל שבעסקו בתורה לא חשש.

והנה הקובץ שיעורים מקשה דהרי מבואר בגמ' (פסחים ח ע"ב וחולין קמב ע"ב) דהיכא ד'שכיח היזקא' לא אמרינן 'שלוחי מצוה אינם ניזוקין', ומתרג' דתורה לחוד ושאר מצוות לחוד. דבתורה מונח כח שמירה מיוחד אפי' היכא דשכיח היזקא. ויעו' במשך חכמה (שמות כז, יא) שהאריך בזה והוכיח דהיושע נתבע על ביטול תורה בעל המלחמה, ומזה מוכח דגם בשעת הסכנה צריך למסור נפשו על עסק התורה. וכ"כ בס' אהבת איתן על הש"ס שם. הרי שאף לשאר מצוות אסור להכנס לסכנה, בתורה לבדה מותר ומובטחת לאדם שמירה, אולם צריך לעשות זאת באופן המינימאלי, וכמו שמצינו בדברי הגרעק"א שביקש להפריד בין מושב למושב, ולמעט את מנין המתפללים.

המשך בעמ' 5

מה יעשה מי שבירך בטעות על הגעלת כלים?

שאלה: האם הגעלת כלים טעונה ברכה, ומה יעשה מי שברך על הגעלת כלים?
תשובה: הסכמת הפוסקים דהגעלת כלים אין מברכין עליה, והטעם כתב האו"ה (כלל נ"ח סק"ד) שדוקא טבילה שהיא מצות עשה מברכים עליה, אבל הגעלה שהיא מצות לא תעשה שלא לאכול נבילות, הוי כמו ניקור חלב שאין בו ברכה.
 אמנם אם ברך, כתב הגאון רבי צבי כהן זצ"ל (שנלבי"ע לאחרונה) בספרו 'הגעלת כלים' בשם ספר תבואות שמש (סי' ג'), שיש להסמך את ההגעלה לברכה, כיון שמצאנו בפי' החרדים לירושלמי ברכות פ"ו ה"א שדעת רבנו אליהו לברך על כל מצוה, וכשעשה השבת אבידה או כשהיה מלוה לעני ברך ברכה. ואף שאין המנהג כן, מ"מ אם כבר ברך יסמך המצוה לברכה כדי שלא יהיה ברכה לבטלה לדעה זו, ואחר ההגעלה יאמר ברוך שם כבוד וכו'. ויהיו הדברים לע"נ הטהורה. (דרשו בשם הגרמ"ה שוורצבורד מו"צ מודיעין עילית).

המשך עיון ודעת מעמ' 4

דרך ההתמודדות לאור דברי גדולי הדורות בעתות מגפה ומה ה' רוצה מעמנו בעת הזאת?

והנה בהתבוננות על המטרה עצמה של ה'דבר' אנו יכולים למצוא בהתעמקות בתוך הפסוקים שהביאה הגמ' כמקור להאי דינא, וכפי שהם מתפרשים ע"פ רבותינו שם. ונמצא דמדרשו ופשוטו של מקרא מתחברים זה בזה - הגמ' הביאה בזה ב' מקורות 'מכת בכורות' על מצרים בלילה - הדבר בא לומר ד'נגוף' לפרעה ורפוא לישראל, להבין שממכה עצמה מתקן הקב"ה רטיה ורפואה לישראל.
 הנה אף שאיננו יכולים לקבוע בודאות מה מסמנת תקופה זו ומה משמעותה - ולהיכן הקב"ה מוביל אותנו, כי רק 'נביא' יכול לדעת בודאות את העתיד - אבל עדיין מתוך התוה"ק אנו מוצאים כמה וכמה מקורות הנראים תואמים להפליא לתקופתנו. בתוספתא (מסכת תענית פרק ב' הלכה יא') מבואר דהקב"ה לא מביא 'מבול' לעולם, "רבי יוסי אומר מבול של מים אין מביא, אבל מבול של דבר לעובדי כוכבים לימות המשיח יש, שנא' (זכריה יא) ואקח את מקלי את נועם וגו' מהו אומר ותופר ביום ההוא".
 ומקור הדברים בספר זכריה (פרק יא' פסוקים י'-יא) "ואקח את מקלי את נעם ואגדע אתו להפיר את בריתי אשר כרתי את כל העמים, ותפר ביום ההוא וידעו כן עניי הצאן השמרים אתי כי דבר ה' הוא". לפי פירושו של ר' יוסי הגדרת הדברים היא שהקב"ה יקח את ה'נועם' מכל העמים, את כל מנעמי העוה"ז, את כל התענוגות, ובבת אחת הכל ייגמר וידעו 'עניי הצאן' אלו הם 'עני ונכה רוח השומר את דברו' כי דבר ה' הוא.
 יש כאן 'הפסקה' של כל הנעימות אצל אה"ע - ופנייה אל השומרים את דבר ה'!
 מקור נוסף נמצא בדברי חז"ל במדרש רבה (שיר השירים פרשה ב' פסקה כט) "עת הזמיר הגיע' - הגיע זמנן של ישראל להגאל הגיע זמנה של ערלה להזמר, הגיע זמנה של מלכות כותים שתכלה, הגיע זמנה של מלכות שמים שתגלה שנאמר (שם י"ד) והיה ה' למלך על כל הארץ, 'וקול התור נשמע בארצנו' איזה זה? זה קולו של מלך המשיח המכריז ואומר (ישעיה נ"ב) מה נאוו על ההרים רגלי מבשר. 'התאנה חנטה פגיה' א"ר חייא בר אבא סמוך לימות המשיח דבר גדול בא לעולם והרשעים כלים, 'והגפנים סמדר נתנו ריח' אלו הנשארים ועליהם נאמר (שם ד') והיה הנשאר בציון והנותר בירושלם".
 הרי שלדבר' ישנה מטרה והיא להפסיק גם כן את פעילותם של 'רשעי ישראל'.
 והדברים הללו קורים לעינינו מלכות 'רומי' ומלכות ישמעאל ו'פרס' מקבלות מכות חזקות בדבר המתרחש כעת. מאות מתים באיטליה שהיא 'רומי' ההיסטורית לשם הגיע 'טיטוס' ושם חקוק 'שער הנצחון' עם ציור המנורה וכלי המקדש שם. ופרס שמשם יצאה הגזירה להרוג ולהשמיד את כל היהודים בימים ההם ובזמן הזה. אבל הקב"ה מצילנו מידם.
 זה שופך אור על המתרחש לעינינו ב'מהלך אלוקי'. אבל הקב"ה רוצה שנפעל מצדנו במהלך זה והוא מתבאר בפסוק השני שהביאה הגמ' בב'ק ס' לדין 'התכנסות' בבתים בעת דבר. בישעיה (פרק כו', כ') שבו מתבאר המטרה של היהודי כשהוא מתכנס בתוך ביתו - "לך עמי בא בחדריך וסגר דלתך [דלתך] בעדך חבי כמעט רגע עד יעבור [יעבר] זעם, כי הנה ה' יצא ממקומו לפקד עון יושב הארץ עליו וגלתה הארץ את דמיה ולא תכסה עוד על הרוגיה". כתב שם רש"י "תשובה זו השיבה לנביא - 'לך עמי בא בחדריך' - בבתי כנסיות ובבתי מדרשות, ד"א התבונן על מעשיך בחדרי לבך כך דרש רבי תנחומא. וסגור דלחך בעדך - ת"י עביד לך עובדין טבין דיגנון עלך ורבי תנחומא דרש סגור דלתי פייך שלא תהרהר אחר מדת הדין. חבי - התחבאי מעט עד יעבר זעם כי אמת אפקוד על שונאיך".
 מתברר כאן המטרה שלא יהיה לאדם אלא רק הליכה לחדרי תורה, ולחשבון הנפש בעומק הלב. הוספה במע"ט, וחיוזק האמונה בצדקת ה' בכל מעשיו.
 וע' שם ברד"ק שכתב שמדובר כאן במלחמת 'גוג ומגוג' - שתהיה באופן זה של מגפה. וכן כתב להדיא הנצי"ב מולאז'ין (עמק הספרי עמ' רלו') דמלחמת גוג ומגוג לא תהא אלא מגפה גדולה. יה"ר שנצא מחוזקים מימים אלו, ובימינו תושע יהודה, ויהפכו לימי ברכה וטובה עלינו ועל כל עמו ישראל.

הרב שאול הלל כולל 'שערי דעת'

מפרשי הטור - חלק ב'

בשבוע הקודם עסקנו בקצרה בחיבורי הבית יוסף ודרכי משה, שאלו הם הבסיס לפסיקת ההלכה בשו"ע ובהגהות הרמ"א. בשבוע זה נעסוק בעז"ה בחיבורים האחרים, דרישה ופרישה, ב"ח וחיידושי הגהות.

רבינו יהושע ולק כ"ץ חיבר ארבעה חיבורים הלכתיים מפורסמים; ספר דרישה וספר פרישה, הגהות דרישה ופרישה, ספר מאירת עיניים (סמ"ע), החיבור האחרון התחבר על השו"ע (חו"מ), ולכן נעסוק בשלשת החיבורים האחרים שנתחברו על הטור ומפרשיו.

הגמרא (ב"ק מ"א): מספרת על שמעון העמסוני שהיה דורש את כל האתין והגמין שבתורה לריבוי, כלומר בכל מקום שכתוב בתורה המילה 'גם' או 'את' היה שמעון העמסוני מבאר מה התורה חידשה והוסיפה על הדברים המפורשים בכתוב. אך כשהגיע לפסוק את ה' אלוֹקֵיך תִירָא - הפסיק מדרשות אלו, משום שהוא לא מצא שום ריבוי לציווי לירא את ה', וכי יש גם לירא מאיזה נברא מלבד הבורא?... התלמידים שאלו אותו אם כך כל מה שדרשת עד עתה ילך לאבדון, שהרי אם אתה מפסיק כאן לפרש את המילה 'את' הרי אתה מראה בזה שכל המקומות שפירשת אינם אמת. אמר להם כשם שקיבלתי שכר על הדרישה כך אקבל שכר על הפרישה.

הדרישה והפרישה שנאמרו בסיפור זה, משמעותן היא דרשות חז"ל ופרישה - הפסקה מלדרוש את הפסוקים, אך מסיפור זה שאב רבינו הסמ"ע את המילים דרישה ופרישה במשמעות של פרישה - פירוש, ודרישה - הסבר בדרך ארוכה. ספר פרישה מהותו הוא לפרש את דברי הטור, עם כל דקדוקי הלשון בלא הבאת המקורות מן הגמרא והראשונים, כך גם בחיבור זה נכללים כל הפירושים שבהם נטה הסמ"ע משיטת הב"י ומפרש את הטור שלא כדבריו, גם פירושים אלו מובאים בלא נתינת טעם והכרח אלא כהסבר פשוט על פי דרכו, וזהו כוונת השם פרישה - פירוש בלא אריכות, הסברים, הוכחות ונימוקים.

לעומתו נתחבר ספר דרישה, שם מרחיב הסמ"ע בכל המקורות להלכות ושם הוא מאריך גם לבאר מדוע הוא בפרישה ביאר את דברי הטור דלא כהב"י או הרמ"א, כך גם ישנם בחלק זה תירוצים לקושיות הב"י על הטור או על ראשונים אחרים, וכן ביאורי סוגיות מרביתיו המהרש"ל והרמ"א, ולכן נקרא שמו דרישה: "כי חקרתי ודרשתי בו בס"ד בחקירה עצומה לעמוד על הדברים להעמיד על תילם ובוריין".

החלק האחרון שחיבר הסמ"ע על הטור הוא החיבור הקרוי בלשונו 'הוספה' וזהו החיבור הידוע בשם 'הגהות דרישה ופרישה', עיקר עניינו של חיבור זה הוא לפרש ולדון בדברי הב"י ורבו הרמ"א בספרו דרכי משה, ולפעמים חולק עליהם והוא מסיים: "ויאירו דברי הרב עם תלמידיו לארץ ולדרים עליה, על דרך שאמרו פני מש"ה כפני חמה (הרמ"א) ופני יהוש"ע כפני לבנה (הוא עצמו), כאשר סמך מש"ה את ידו עליו כמוהו כמוני היום, שבאורו ראיתי אור".

החיבור שנדפס בסמוך לבית יוסף הוא חיבורו של רבינו יואל סירקיש - ספר בית חדש. שמו של החיבור הוא על משקל שם החיבור בית יוסף והב"ח שחי כמאה שנים אחריו קרא לחיבורו - בית חדש. אפשר לומר שחיבור בית יוסף הוא כפירוש של רש"י לגמרא, הסבר והבנה לדברי הטור, ולעומתו חיבור בית חדש הוא כתוספות לגמרא, פלפולים וחיידושים בדברי הטור וב"י, בתוספת מובאות מהדרכ"מ ומפרישה ודרישה, וכלשונו של הב"ח: "קמתי לחבר חיבור ופירוש לדברי הטורים בעצמו, וגם לבאר דברי המחברים שהביא הרב בחיבורו במקומות שצריך ביאור רחב", ובהמשך דבריו ביחס לחיבור ב"י: "ומתוך הביאור והמשא ומתן ישמש התכלית בפסק הלכה בס"ד".

החיבור המאוחר ביותר שנדפס על הדף יחד עם דברי הטור, הוא חיבור חיידושי הגהות. ספר זה חובר ע"י האחים רבי יוסף ורבי מיכאל שמעון מייא, חיבור זה מאגד בתוכו הגהות וחיידושים רבים מרבתינו האחרונים על דברי הטור ומפרשיו, כמו הגהות כנסת הגדולה, חיידושי מהר"ח, וכמוכן הגהות וחיידושים שלהם עצמם.

המערכת: "שערי דעת"

רח' המגינים 32 ת.ד. 1778 טבריה

טלפקס. 077-4102298

דוא"ל: Shaare.daat@gmail.com

ניתן להיות שותפים באמצעות

"נדרים פלוס" שערי דעת - טבריה

"ודא צריך למודעי כי כך צריכה להיות

צורתה של ישיבה

מרתף גדול של יין

שכל מי שרק דורך על סף דלת הישיבה

צריך להשתכר מן הריח החרוף והנודף של

תורה,

שישיבה הק' מלאה ממנו" (הגר"ש רחובסקי זצ"ל)